

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בספרות

מרכיב 30%

מועד קיץ תשפ"ו 2026

סמל שאלון: 8282

הפתרון נכתב על ידי חסיה ויזל
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

1. נערה מן הקטמונים מאת מירי בן שמחון

א. הנורמות החברתיות שהפנימה עליזה אלפנדרי, גיבורת השיר הן מעוצבים באמצעות מוטיבים מרכזיים: מוטיב הנקיון והאסתטיות, מוטיב הנראות ומוטיב הכבוד.

נערה חייבת להיות אסתטית ונקיה – "מכבסת את בגדיה", "תדיח ריצפה", תתקן פרחים באגרטל", "היא מתאימה את צבע החולצה לחצאית", "היא לא שמה על החטטים בפנים היא שמה על זה שכבה עבה של מייק אפ. הנורמה שעל פיה נערה חייבת להסתיר את פגמיה החיצוניים באה לידי ביטוי בכך שלעליזה לא מפריעים חטטיה, אבל דרישת החברה היא להסתירם ולכן היא עושה זאת.

נערה חייבת לשמור על כבודה – "היא לא סובלת את כל אלה שאומרים שטויות שאין להם טעם ושלא שומרים על הכבוד שלהם", כשהיא מדברת על אחיה יעקב "שהתקדם בחיים" היא מציינת שהוא "אחראי על כך וכך עובדים שמקבלים את המשכורת מידו ונותנים לו כבוד", כאשר אשר המחזר "מתקשר לפעמים מן המוסך" היא "לא מראה לו פנים כל כך זה טוב בשביל שידע שהיא רצינית ושלא יחשוב שהיא תסכים לפני החתונה". עליזה הפנימה את הנורמה החברתית שלפיה החברה דורשת ממנה לא להתהולל אלא להיות צנועה וחסודה ולכן היא לא מאירה פנים לאשר המחזר. היא מעריצה אותו ודואגת לציין שהוא מקבל המון כבוד מסביבתו.

נערה חייבת שיראו אותה מתנהגת היטב – "כל בוקר ב 7:30 בדיוק רואים אותה בתחנה", "וכל השכונה רואה שהיא מבלה והשם שלה נשאר נקי", כולם בשכונה יודעים" שהיא נימוסית, רצינית, נותנת כבוד לאחרים ו"יודעת לתפור ויושבת בבית".

הנורמות החברתיות שעליזה אלפנדרי הפנימה עוזרות לה בסופו של דבר להגשים את המטרה העיקרית: "יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן יבוא בחור לעניין והיא תתחתן ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם ויעריכו את אמא שלהם". עליזה הפנימה את הנורמה החשובה ביותר, היא צריכה להתחתן ולהיות אמא. לשם הגשמת החלום עליה להיות אסתטית, נקייה, לשמור על הכבוד שלה ושל משפחתה ושכולם יראו אותה מקיימת את הנורמות.

ב. לדעתי היחס של המשוררת כלפי הנורמות החברתיות הוא יחס אמביוולנטי. מצד אחד היא מפרגנת לגיבורה שעומדת בנורמות. המשוררת מקבלת באהדה את העובדה שעליזה מידי פעם לא יכולה לעמוד "בתקן" אבל זה עדיין תקין "מידי פעם יש לה התפרצויות, אבל בצדק, בהתחשב בעובדה שכל כך הרבה אנשים לא יודעים איך להתנהג". המשוררת מתארת את הרקע הסוציאקונומי שלה ואת המצב המשפחתי שלה: "נערה מן הקטמונים", "ואבא שלה שרת בבית ספר ממלכתי דתי על יד הבית" "אמא שלה מתה מהתקף לב כשהיתה קטנה", עניין שגורם לאמפטיה אצל הקוראים. היא מתוארת כנערה מאוד חרוצה גם בעבודתה וגם בביתה: "היא כתבנית ומספיקה 120 מילים לדקה", "אחר כך תדיח ריצפה ותתקן פרחים באגרטל", "בשעות הפנויות היא סוגרת גובלנים", "יודעת לתפור". הנורמות בשיר מתוארות כצו של אלוהים "כמי שעושה הטוב בעיני אלוהים".

מצד שני המשוררת מעבירה ביקורת על הנורמות תוך כדי שימוש באירוניה. האח של עליזה, יעקב, מוערץ על ידיה כי "התקדם בחיים", זוהי אמירה אירונית מאחר והקידום

של יעקב הוא כמובן מאוד יחסי למצב הראשוני שמתואר במשלח ידו של האב. האב הוא שרת בבית ספר יסודי ויעקב הוא אחראי אל השרתים באוניברסיטה. זה קידום אבל לא קידום שהיינו מצפים מאדם שנכנס למוסד אקדמי ורוצה לשנות את חייו. הוא מחלק את תלושי המשכורת לעובדיו, אבל הוא למשל לא החשב שבונה את תלושי המשכורת. אין לו תואר אקדמי. זו גם לא שאיפתו ככל הנראה. התיאור של העובדים "שמקבלים את המשכורת מידו ונותנים לו כבוד" הוא תיאור אירוני.

גם תיאור עליזה כ"בחורה רצינית" הוא מבע אירוני. בחורה רצינית בעיני החברה שמצפה ממנה להיות "בחורה ללא רבב" "אומרת שלום ומה שלום הילדים" "יודעת לתפור ויושבת בבית". בחורה רצינית הוא ביטוי שנאמר על בחורה שחושבת באופן עצמאי, ביקורתי, שיש לה שאיפות בחיים למימוש הפוטנציאל הגלום בה.

מילות הסיום של השיר הם גם מוצגות כאירוניה, עליזה רוצה להתחתן וללדת ילדים שיעריכו אותה. חלום שלשם הגשמתו היא חייבת לעמוד בנורמות של החברה. אין בנורמות הללו שום דבר אישי, הכל מאוד שבלוני וכל הנערות בשכונת הקטמונים חייבות שיהיה להן את אותו חלום והדרך להגשמתו היא גם דרך אחת בלבד. השיר נקרא "נערה מן הקטמונים" כדי אולי להבליט את הדרישה הגורפת מכל הנערות לעמוד בנורמות החברתיות. עליזה אלפנדרי היא נערה מן הקטמונים. אין לה ישות עצמאית משלה, אסור שיהיו לו חלומות אחרים מהנערות האחרות היא חלק מהשרשרת של הנורמות.

5. נעילה מאת פרץ דרור בנאי

חויית השתלבות הדובר בארץ מעוצבת דרך החזרה על הביטוי "תראה אותי אני יודע את מקומי", ודרך הניגודים בין העבר להווה.

הדובר מספר לנמען שהוא מרגיש "לא עוד זר בעירי", הוא מרגיש שייך למקום, לארץ ולא מנוכר כפי שהרגיש בבואו לכאן. הדובר מספר שהוא ראה איך המקום נבנה "כי ליוויתי את צמיחת הבתים האלה, עד הייתי למתחית כבישים חדשים". הוא אומנם לא היה בדור המייסדים אבל הוא ותיק מספיק כדי להרגיש "לא זר".

בבית השני הדובר מספר שכדי להרגיש שייך היה עליו להגמל מעברו, ביטוי בעייתי כי משמעותו היא שהיה עליו להשיל את התרבות שלו את המסורת, ולקבל עליו את הנורמות החדשות שנקבעו בארץ על ידי המייסדים. יש למשורר תחושה נעימה בדרך כלל על פי הבית השני: "אנשים מברכים אותי בלכת ברחוב, יש לי ידידים מעט ואף לא שונא אחד", וגם אם מישהו יכעס עליו "אז לא נורא". למשורר יש ביטחון במעמדו בארץ. בעבר הרגיש הדובר שקיומו פה מותנה, עכשיו הוא אומר במפורש "וקיומי פה שוב אינו מותנה". המשורר הוא חלק בלתי נפרד מתושבי הארץ, המקום שייך גם לו למרות שבעבר זה לא היה כך.

בבית השלישי הדובר מספר ש"התפייס עם קיומו" וקובע בהגיג פילוסופי ש"ככה זה בחיים". הדובר הגיע לארץ כמהגר ודיבר בשפה אחרת אבל כיום הוא מדבר עברית "כאילו נולדתי בה". לדובר יש מקום בארץ, מקום מכובד, מקום שהוא מרגיש אליו שייך.

לכאורה השיר מתאר אופטימיות, הדובר המהגר הגיע לכאן, עבר תקופת הסתגלות, מחק את עברו וסיגל לעצמו את התרבות החדשה והוא מרגיש בה טוב. אבל... החזרה על הביטוי "תראה אותי אני יודע את מקומי" יכולה להתפרש גם כדבר שלילי, המקום הוא מקום שהוכתב לדובר, יש תקרת זכוכית שהוא

לא מעז לנפץ. השיר נקרא "נעילה" אולי כי הדובר לא רוצה לפתוח "פצעים", הוא נעל את עברו וגלש לתוך ההווה כדי שיהיה לו נעים ושירגיש שייך. "האדם סופו להתפייס עם קיומו", זו מסקנת הדובר בשיר.

פרק שלישי – ספר קריאה

9. מישהו לרוץ איתו מאת דויד גרוסמן

מערכת היחסים שאתאר בתשובתי היא מערכת היחסים בין תמר הדמות המרכזית לבין תיאדורה הנזירה. בתום תיאור הקשר אסביר מה אפשר ללמוד על כל אחת מהדמויות.

תמר היא נערה ירושלמית בת 16 שיוצאת למסע בלתי אפשרי בעקבות אחיה הבכור שי המכור לסמים. תמר מקבלת טלפון משי שמתחנן בפניה שתציל אותו מהמקום הנורא שהוא נמצא בו. תמר למרות גילה הצעיר מחליטה באופן נועז במיוחד לצאת למשימה ולאפשר לאחיה חיים חדשים. בדרכה למשימה המורכבת היא נעזרת במספר אנשים וגם בתיאדורה הנזירה המבוגרת.

תיאדורה חיה במנזר בירושלים. היא הגיעה למנזר בהיותה בת 12 כדי לדאוג לרווחתם של עולי הרגל מיוון בבואם לירושלים. היא עלתה בגורל מבין ילדי האי היווני ומצאה את עצמה במהירות שיא בתוך מנזר מבודד. שתי הנזירות הקודמות ששהו בו השתגעו ומתו ולעולם הזה נכנסת תיאדורה הצעירה. זמן קצר אחרי ניתוקה מהוריה ומכל מה שהכירה ביוון, היא שומעת שהאי שממנו הגיע נמחק והיא נשארה לבד בעולם, בתוך מנזר בירושלים הלא מוכרת והלא מובנת. היא לא יכולה לצאת מהמנזר כי נדרה נדר שנדרשה לנזר בעניין זה. למרות הקושי הרב מחליטה תיאדורה לשמור על שפיותה ומוצאת דרכים מקוריות להביא את העולם אליה כי אסור לה לצאת לעולם. היא דואגת ללמוד עברית ולשם כך שכרה מורה שיגיע אליה. היא החלה לרכוש ספרים על ארץ ישראל ועל תושביה. היא גם שכרה מורה פרטי לערבית ולמדה על תרבותם. למדה הסטוריה כללית וקראה ללא הפסקה כל מה שניתן היה לקרוא על תרבות הארץ והעולם. היא גם התכתבה עם אנשים מלומדים מכל העולם וגם עם אנשים שרותקו למיטתם בעקבות מחלה או פציעה. היא החליטה להחזיר לעצמה את הילדות שנקטעה ולכן קראה סיפורי ילדים ולאחר מכן ספרי נעורים.

גדר המנזר שתיאדורה חיה בו גובל בחצר בית הספר של תמר. עצי הפרי הרבים והמניבים של המנזר עוררו בילדי בית הספר את הרצון לקטוף ולאכול. תיאדורה היתה מגרשת את הילדים שנכנסו לשטח הפרטי שלה. כאשר ראתה תיאדורה מחלונה את תמר יושבת על אחד העצים שלה, אוכלת את הפרי וקוראת ספר, היא לקחה רוגטקה וירתה עליה. תמר נפלה ארצה והחליטה לשנות את הקשרים בין הנזירה לילדים. היא עמדה על חבית וקראה באוזני תיאדורה את הסיפור "הענק וגנו" הסיפור היווה משל לקשר הרע בין תיאדורה בעלת העצים לבין התלמידים שרוצים לאכול מהפירות. בעקבות המעשיה על הילד הקטן שהצליח לגרום לענק לאפשר לילדים לאכול מהפירות, הסכימה תיאדורה לאפשר כניסה לתלמידים שרוצים לאכול מפירות העץ. כאשר האזינה תיאדורה לסיפור תמר היא ראתה את עצמה לפני שנים, ילדה חצופה וסוערת בת 12, לפני בואה לארץ.

הקשר בין תיאדורה לתמר התהדק, תמר הגיעה לתיאדורה פעם בשבוע כדי לנקות את אולם השינה (שהיה מיועד לעולי הרגל אך נותר מיותר מיותר). תמר היתה זקוקה לכסף שאותו קיבלה מתיאדורה. אחרי העבודה הן היו אוכלות פיצה ומשוחחות על עולם ומלואו. בין הנערה בת ה 16 לאשה המבוגרת בת ה 60 פלוס, נוצרה מערכת יחסים חברית ואוהבת במיוחד. הן היו מדברות על הכל, על

שירים ועל סרטים שתמר היתה הולכת לראות. תמר מצאה בתיאדורה סוג של אמא (יחסיה של תמר עם אמא אינם טובים. תמר כועסת על הוריה שהחליטו לוותר על שי והפסיקו לחפש אחריה ולנסות לעזור לו אחרי משברים שעברו איתו ובגללו).

כאשר תמר יצאה לממש את תוכניתה למצוא את שי, ולשם כך להפוך להיות דיירת רחוב ששרה כדי שהאנשים ששי אצלם ירצו לקחת גם אותה בזכות כישורי השירה שלה, היא מספרת לתיאדורה חלק מהתוכנית ומשביעה אותה בנוגע לחיסיון.

תיאדורה מאוד אוהבת וקשורה לתמר, היא דואגת לה אך מבינה שעליה לעשות את מה שהיא החליטה. כאשר מגיע אסף, נער בן 16 מירושלים שקיבל משימה לאתר את בעלת הכלבה שנמצאה משוטטת ברחוב, למנזר הוא מנסה לדלות פרטים על תמר אך נתקל בחומה בצורה מצידה של תיאדורה בכל הנוגע למידע על חייה העכשוויים.

תיאדורה שהצליחה לקיים קשר קרוב וחזק עם תמר מצליחה לחדור גם לליבו של אסף ובין השניים מתפתח קשר חם שבעקבותיו גם אסף מצליח לספר לתיאדורה את צפונות ליבו.

תמר אוהבת את תיאדורה ומתגעגעת אליה מאוד וכשהיא נמצאת במעון של פסח, מנותקת ומפחדת ממה שעתיד לקרות לה ולאחיה, היא מרימה טלפון לתיאדורה כדי לשמוע את קולה ולהתעודד. תמר נתפסת על ידי פסח האימתני, וכשהוא מחייג בחיג חוזר הוא שומע את קולה של תיאדורה ומאמין לסיפור הכיסוי של תמר שמדוברת בסבתה. תיאדורה דואגת לתמר והטלפון שקיבלה מגביר את הדאגה.

לקראת סוף הסיפור תיאדורה הופכת להיות מקור הישועה של אסף בזכות אהבתה הגדולה לתמר. אנשיו של פסח הגיעו למנזר והיכו את תיאדורה כשניסו לאתר את תמר (שהצליחה לברוח ביחד עם שי) ללא הצלחה. אסף שמגיע מספר דקות לאחר האירוע, מבין שהוא בסכנה כי אנשיו של פסח רואים בו משתף פעולה עם תמר. תיאדורה אומרת לאסף שהיא עומדת לצאת מהבית (לראשונה מזה 50 שנים) כדי לגרום לאנשיו של פסח ללכת בעקבותיה ובכך לאפשר לאסף לברוח בבטחה ללאה ושם לנסות ולהגיע לתמר. האומץ שנדרש מתיאדורה להפר את הנדר שנדרה בגיל 12, לצאת לראשונה בחייה לרחובות ירושלים ולסכן את חייה, מעיד על הקשר החם שבינה ובין תמר. היא מצליחה בתוכניתה זו. אסף מצליח להמלט מאימת אנשי פסח, מגיע למסעדה של לאה ומכאן הדרך קצרה למערה שבה נמצאת תמר עם שי.

ממערכת יחסים זו ניתן ללמוד על תמר כנערה אכפתית, נועזת, אוהבת, דואגת וזקוקה לחום ואהבה. על תיאדורה ניתן ללמוד אותו דבר, גם היא אשה מבוגרת אכפתית מאוד, לא מקובעת בדעותיה, נועזת, אוהבת דואגת וזקוקה לחום ולאהבה. תיאדורה ותמר למרות פערי הגיל הגדולים, מאוד דומות אחת לרעותה. שתיהן מסכימות להקריב את עצמן למען זולתן, שתיהן לא נכנעות למצבים קשים שהן נתונות בהן (תמר מול אחיה ותיאדורה מול חייה הבודדים), שתיהן מגלות כוחות להתגבר על הקושי. גם תמר וגם תיאדורה ראו באסף אדם יוצא דופן וחברות אליו. שתיהן רואות את הזולת בעיניים חומלות ואוהבות.